

ΑΝΑΣΚΑΦΙΚΕΣ ΕΡΕΥΝΕΣ ΣΤΟ ΚΑΡΑΜΠΟΥΡΝΑΚΙ ΚΑΤΑ ΤΟ 2006: Ο ΑΡΧΑΙΟΣ ΟΙΚΙΣΜΟΣ

Η πανεπιστημιακή ανασκαφή στον αρχαίο οικισμό κατά το 2006 ήταν, για μια ακόμη χρονιά, ιδιαίτερα περιορισμένη εξαιτίας της μικρής χρηματοδότησης. Η ανασκαφική περίοδος διήρκεσε συνολικά τέσσερις εβδομάδες και συγκεκριμένα από τις 3 μέχρι και τις 28 Ιουλίου¹.

Κατά την ανασκαφική περίοδο του 2006 (Σχ. 1) διερευνήθηκαν τρεις μόνο τομές, διαστάσεων 4×4 μ., στην κορυφή της τούμπας². Η ανασκαφική τους έρευνα κρίθηκε απαραίτητη (Σχ. 2), επειδή γειτνιάζουν με οικιακούς και αποθηκευτικούς χώρους του οικισμού, οι οποίοι σώζονται σε σχετικά καλή κατάσταση. Στη μία νέα τομή (22-92α) η ανασκαφή δεν ολοκληρώθηκε και η έρευνά της θα συνεχιστεί κατά την επόμενη ανασκαφική περίοδο.

Οι άλλες δύο τομές (22-91α και 22-91β) ερευνήθηκαν σε βάθος περίπου 1-1,5 μ.³ και έφεραν έκδηλα τα σημάδια της σύγχρονης διατάραξης και επέμβασης. Ταφές αλόγων υπήρχαν και στις τέσσερις παρειές της μίας τομής (22-91α), με τη μία ταφή να εκτείνεται και μέσα στα όρια του διπλανού σκάμματος (22-91β)⁴. Σύγχρονα μεταλλικά αντικείμενα, όπως για παράδειγμα κιβώτιο με καρφιά, συρματοπλέγματα, εξωτερικό περίβλημα μεγάλου βλήματος και αλυσίδες, τα οποία είναι προφανώς κατάλοιπα των στρατιωτικών δραστηριοτήτων στην περιοχή, εντοπίστηκαν και στις τρεις τομές.

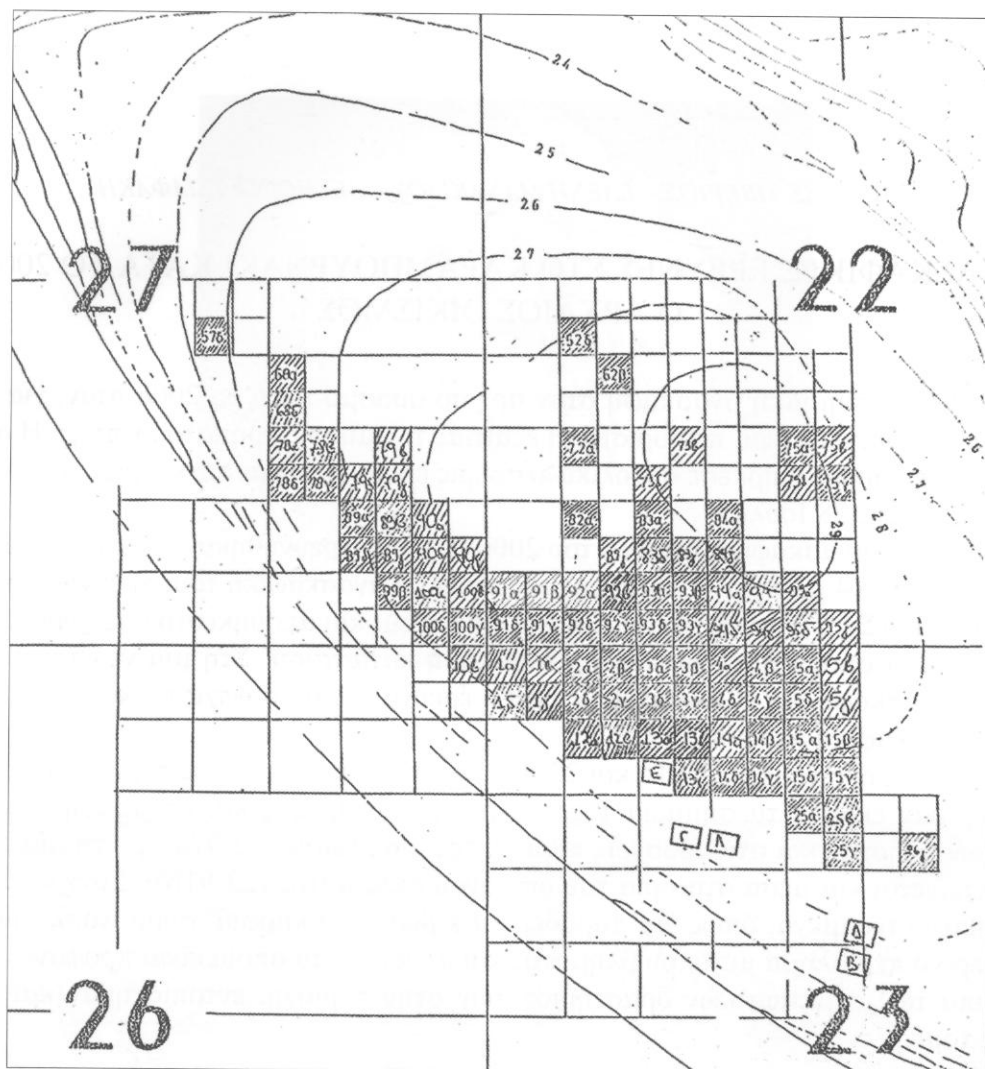
1. Στην ανασκαφή συμμετείχαν τρεις μόνον εργάτες και έλαβαν μέρος έντεκα μεταπτυχιακοί και είκοσι πέντε προπτυχιακοί φοιτητές Αρχαιολογίας. Υπεύθυνοι των ανασκαφικών τομών ήταν οι μεταπτυχιακοί φοιτητές Α. Θ. Κασσέρη και Ν. Σκιαδάς με τη συνεργασία της Ε. Καραμπάρη. Τον καθαρισμό και τη διαλογή της κεραμικής επέβλεπε η διδάκτορας Α. Μαρκουλίδου, την ταξινόμηση του φωτογραφικού αρχείου η πτυχιούχος Ν. Ιορδανίδου, τη συγκόλληση και τη σχεδίαση των κεραμικών ευρημάτων οι μεταπτυχιακές φοιτήτριες Γ. Καζαντζή και Δ. Ναούμ αντίστοιχα, ενώ για τις καταγραφές υπεύθυνη ήταν η υποψήφια διδάκτορας Β. Σαριπανίδη συνεπικουρούμενη από τον μεταπτυχιακό φοιτητή Ν. Χατζή. Στην ηλεκτρονική καταγραφή των ευρημάτων εργάστηκε η μεταπτυχιακή φοιτήτρια Χ. Παπαντωνίου. Οι φωτογραφίες των ανασκαφικών τομών και των κινητών ευρημάτων έγιναν από τον φωτογράφο Σ. Τσακίρη και τον μεταπτυχιακό φοιτητή Δ. Πάττη.

Οι έρευνές μας χρηματοδοτήθηκαν, όπως κάθε χρόνο, από το Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο (6.000 ευρώ) και το Υπουργείο Μακεδονίας - Θράκης (4.000 ευρώ), τα οποία ευχαριστούμε για το έμπρακτο ενδιαφέρον τους. Η εργασία αυτή έγινε με την υποστήριξη του προγράμματος «Αριστεία σε ερευνητικά Ινστιτούτα της ΓΓΕΤ - 2ος κύκλος - Υποστήριξη ερευνητικών δραστηριοτήτων στο ΙΠΕΤ».

2. Πρόκειται για τις τομές 22-91α, 22-91β και 22-92α.

3. Η τομή 22-91α ερευνήθηκε σε βάθος περίπου 1 μ., ενώ η έρευνα στην τομή 22-91β προχώρησε στο 1,5 μ.

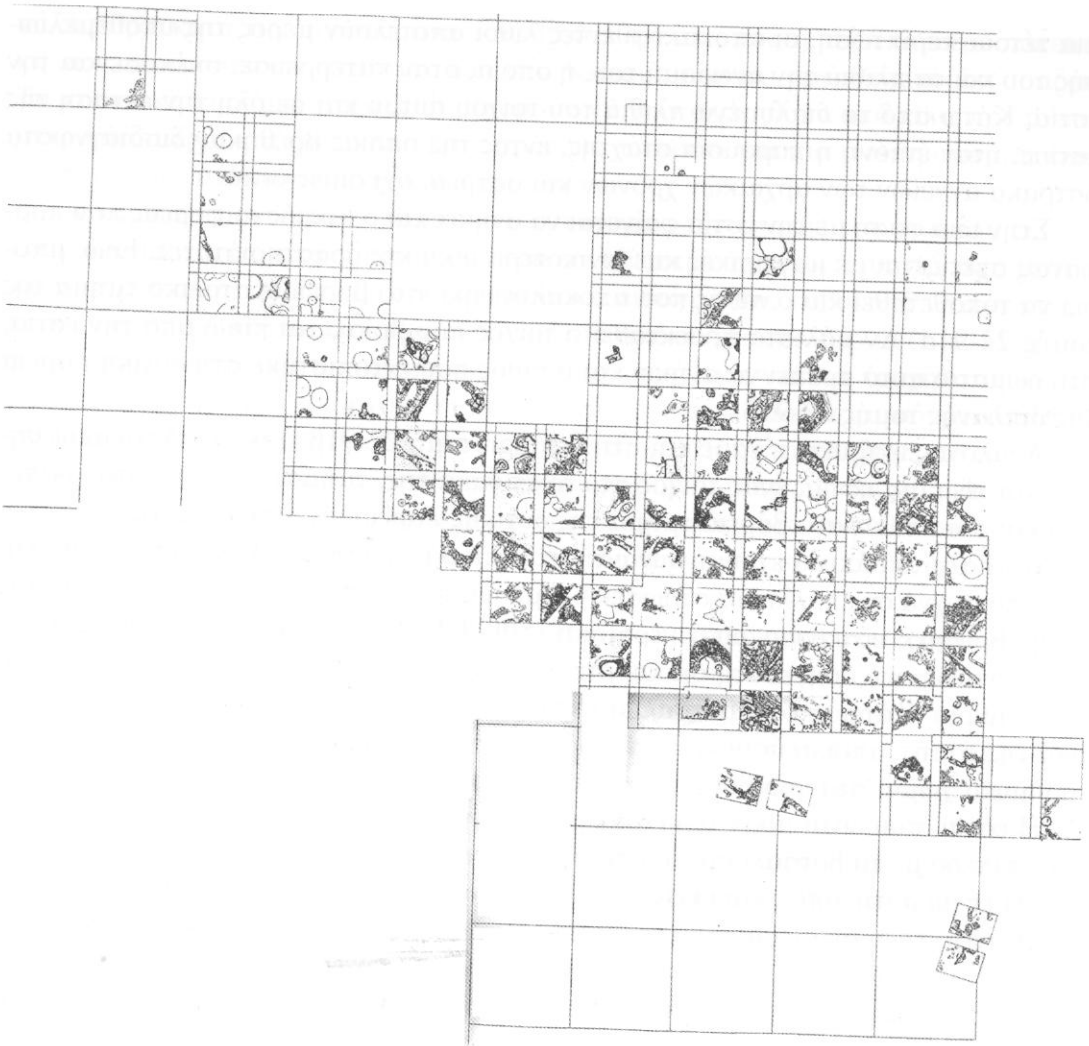
4. Πρόκειται για την ταφή στην ανατολική παρειά της τομής 22-91α, η οποία εκτείνεται στη δυτική παρειά της 22-91β.

Σχ. 1. Καραμπουρνάκι 2006. Τοπογραφικό.

Ωστόσο, παρά τις σύγχρονες επεμβάσεις και διαταράξεις, διατηρήθηκαν και μικρά έστω τμήματα από αρχαία αρχιτεκτονικά κατάλοιπα που συμβάλλουν στο να συμπληρωθεί η εικόνα για τη μορφή του αρχαίου οικισμού στο Καραμπουρνάκι (Εικ. 1). Ήρθαν στο φως τμήματα οικιών και ειδικότερα δύο χώροι αποθήκευσης και προπαρασκευής τροφής, ένας από τους οποίους πρέπει να συνεχίζεται και προς τα βόρεια των τομών αυτών.

Καταρχάς, στην πρώτη τομή 22-91α αποκαλύφθηκε ένας χώρος προπαρασκευής τροφής. Αναλυτικότερα, μετά την απομάκρυνση λιθοσωρών, που υπήρχαν στο κέντρο και στο νοτιοανατολικό τμήμα της τομής και σχετίζονται πιθανόν με σύγχρονες δραστηριότητες, αποκαλύφθηκαν τμήματα μαγειρικής εστίας, ένας μικρός αμφορέας κοντά σ' αυτήν και δύο αποθηκευτικοί πίθοι (Εικ. 2). Τα παραπάνω ευρήματα εντο-

Σχ. 2. Αρχιτεκτονική αποτύπωση ανασκαφής.

πίστηκαν σε βάθος περίπου 0,50 μ. από τη σύγχρονη επιφάνεια του εδάφους. Στο βάθος αυτό και σε μεγάλη έκταση αποκαλύφθηκε το σκούρο καστανό, πολύ σκληρό, καθαρό και χωρίς ευρήματα χώμα, το οποίο είναι πολύ γνωστό στο Καραμπουρνάκι και βρίσκεται αμέσως πάνω από το λευκό φυσικό έδαφος.

Η μαγειρική εστία, που εντοπίστηκε στην τομή 22-91α, βρίσκεται στο νοτιοανατολικό άκρο της και σώζει τμήματα των πήλινων επενδύσεών της. Δίπλα της αποκαλύφθηκε μια σειρά λίθων, οι οποίοι πιθανόν ανήκουν είτε σε κάποιο θρανίο έδρασης αντικειμένων και υλικών σχετικών με την προπαρασκευή της τροφής είτε σε κάποιον τοίχο. Η κατεύθυνση της σειράς των λίθων από βορειοδυτικά προς νοτιοανατολικά, η οποία ακολουθεί τον γενικότερο προσανατολισμό των οικημάτων του αρχαίου οικισμού στο Καραμπουρνάκι, και κυρίως τα διαλυμένα πλιθιά που βρέθηκαν εκεί γύρω, υποδηλώνουν ως πιθανότερο να πρόκειται εδώ για τμήμα ενός τοίχου. Σε

μια τέτοια περίπτωση, οι αποκαλυφθέντες λίθοι αποτελούν μέρος της υποθεμελίωσης του και τα πλιθιά την ανωδομή του, η οποία, όταν κατέρρευσε, σκέπασε και την εστία. Κάτω από τα διαλυμένα πλιθιά του τοίχου αυτού και σε όλη την έκταση της εστίας, ήταν έντονη η παρουσία στάχτης, εντός της οποίας βρέθηκαν διασπασμένα όστρακα αγγείων των αρχαϊκών χρόνων και όστρεα, όχι όμως οστά.

Στην ίδια φάση με την εστία φαίνεται να ανήκει και ο μικρός αμφορέας που προφανώς σχετίζεται με μαγειρικές και γενικότερα οικιακές δραστηριότητες. Εδώ, μπορεί να τοποθετηθεί και ο πίθος που αποκαλύφθηκε στο βορειοανατολικό τμήμα της τομής 22-91α. Αν μάλιστα προεκταθεί ο τοίχος που βρίσκεται πίσω από την εστία, στο δωμάτιο αυτό πρέπει να ανήκει και ο πίθος που εντοπίστηκε στη δυτική παρειά της διπλανής τομής 22-91β.

Ανάλογα ευρήματα είχαμε και στη δεύτερη τομή 22-91β (Εικ. 3). Αποκαλύφθηκαν και εδώ μία εστία, ένας τοίχος στα ανατολικά της, τμήματα βοτσαλωτού δάπεδου και ένας πίθος στο βόρειο τμήμα της δυτικής παρειάς του σκάμματος.

Βοτσαλωτά δάπεδα έχουμε συναντήσει και άλλες φορές στο Καραμπουρνάκι και μάλιστα συχνά σε επάλληλες στρώσεις⁵. Αμέσως πάνω από το βοτσαλωτό της τομής αυτής βρέθηκε υστεροαρχαϊκή κεραμική (500-480 π.Χ.) μαζί με τμήματα κεραμίδων, γεγονός που οδηγεί στη σκέψη ότι εδώ είχαμε ένα στεγασμένο χώρο, έστω και ημιυπαίθριο. Κάτω από το βοτσαλωτό και σε κατεστραμμένα τμήματά του, στα δυτικά της τομής, αποκαλύφθηκε το σκούρο καστανό, πολύ σκληρό, καθαρό και χωρίς ευρήματα χώμα, στο ίδιο βάθος που εντοπίστηκε και στη διπλανή τομή.

Η εστία, που είναι μικρότερη από εκείνη του πρώτου σκάμματος, βρίσκεται στο ίδιο επίπεδο με το βοτσαλωτό, το οποίο προφανώς λειτουργούσε ως δάπεδο του χώρου. Η εστία αυτή, όπως και εκείνη της προηγούμενης τομής, σχετίζεται με έναν τοίχο. Ωστόσο εδώ, ανάμεσα στην εστία και στον τοίχο παρεμβάλλεται μια σειρά από λίθους, η παρουσία των οποίων δεν μπορεί να ερμηνευτεί με βεβαιότητα. Ο τοίχος έχει την ίδια κατεύθυνση με εκείνον της διπλανής τομής 22-91α και πιθανότατα όριζε το ανατολικό όριο του δωματίου.

Οι εστίες και ο πίθεώνας επιβεβαιώνουν ότι στις τομές 22-91α και 22-91β αποκαλύφθηκαν τμήματα από σπίτια. Για τα αρχιτεκτονικά αυτά κατάλοιπα υπάρχουν ενδείξεις που επιτρέπουν την ακριβέστερη χρονολόγησή τους. Στα ύστερα αρχαϊκά χρόνια πρέπει να χρονολογηθούν η εστία, ο τοίχος και το βοτσαλωτό της δεύτερης τομής. Στην ίδια φάση πρέπει να ανήκουν επίσης η εστία και ο τοίχος της πρώτης τομής αλλά και οι πίθοι και των δύο τομών που μάλλον ανήκουν σε ενιαίο χώρο.

Αμέσως ανατολικά του τοίχου, στην τομή 22-91β, βρέθηκε λάκκος (Εικ. 4), η ανασκαφή του οποίου έφτασε σε βάθος 1,40 μ. και θα ολοκληρωθεί την επόμενη χρονιά. Μέχρι τώρα έχουν βρεθεί εδώ τμήματα ενός πίθου και αρχαϊκή κεραμική.

Όπως κάθε χρόνο, τα νέα σκάμματα καλύφθηκαν με στέγαστρα από λαμαρίνες πάνω σε ξύλινο σκελετό.

Σε σύγκριση με τις προηγούμενες χρονιές, η ποσότητα της κεραμικής που απο-

5. Βλ. Μ. Τιβέριος – Ε. Μανακίδου – Δ. Τσιαφάκη, ΑΕΜΘ 16, 2002, 260 και των ίδιων ΑΕΜΘ 15, 2001, 256 και ΑΕΜΘ 14, 2000, 206.

καλύφθηκε κατά την περσινή ανασκαφή ήταν σχετικά μικρή αλλά αντιπροσωπευτική των περισσότερων γνωστών ήδη στο Καραμπουρνάκι εργαστηριακών ομάδων. Τα κεραμικά ευρήματα του 2006 μπορούν να χρονολογηθούν από τους πρωτογεωμετρικούς μέχρι και τους κλασικούς χρόνους, ωστόσο, για μια ακόμη φορά, η πλειονότητά τους ανήκει στην αρχαϊκή περίοδο.

Ανάμεσα στις διάφορες κεραμικές κατηγορίες της εποχής του σιδήρου ξεχωρίζουν ορισμένα όστρακα πρωτογεωμετρικών κλειστών αγγείων πιθανόν από θεσσαλικά εργαστήρια καθώς και αρκετά όστρακα εισαγμένων, ευβοϊκών υστερογεωμετρικών αγγείων, κυρίως σκύφων με κρεμαστά ομόκεντρα ημικύκλια (Εικ. 5). Υπάρχουν ακόμη όστρακα από υστερο- και υπογεωμετρικά ντόπια τροχήλατα αγγεία, ανάμεσα στα οποία κυριαρχούν οι κύλικες-σκύφοι, που βασικά μιμούνται αντίστοιχα εισαγμένα ευβοϊκά σχήματα. Αυτή η γραπτή κεραμική συνυπάρχει με τα σχήματα χειροποίητων «ντόπιων» αγγείων εποχής σιδήρου, όπως χυτροειδή, φιάλες και οπισθόμητες οινοχόες, που άλλοτε είναι τελειώς ακόσμητα (καστανά και γκριζα), άλλοτε φέρουν απλή εγχάρακτη ή εμπίεστη διακόσμηση και άλλοτε έχουν γραπτή γεωμετρική διακόσμηση.

Στις πρώιμες κεραμικές ομάδες της διακοσμημένης «ντόπιας» παραγωγής συγκαταλέγονται επίσης όστρακα από τα γνωστά «ασημίζοντα», συχνά μεγάλου μεγέθους αγγεία (Εικ. 6). Εμφανής είναι και η παρουσία των «ντόπιων» γεωμετρικών εμπορικών αμοφορέων με τις χαρακτηριστικές λαβές που διατρέχονται από δύο αυλακώσεις, για τους οποίους έχει υποθεθεί ότι κατασκευάζονταν στην περιοχή της Αγχιάλου και ότι χρησίμευαν για τη μεταφορά τοπικού οίνου. Προϊόντα κάποιου βορειοελλαδικού εργαστηρίου κατά τον 7ο αι. π.Χ. πρέπει να είναι και ορισμένα κλειστά αγγεία με «ξεστή» διακόσμηση από κυματιστές ταινίες. Αρκετά ήταν επίσης τα θραύσματα από αγγεία που ανήκουν σε δύο γνωστές «ντόπιες» κατηγορίες κεραμικής. Πρόκειται για τις μεγάλες οινοχόες με την ταινιωτή διακόσμηση (Εικ. 7), καθώς και για τα λεγόμενα «ωοκέλυφα» αγγεία⁶ με πορτοκαλέρυθρο ή καστανό επίχρυσμα. Τα τελευταία, ως γνωστόν, κατασκευάζονταν στο Καραμπουρνάκι.

Από την επείσακτη κεραμική των αρχαϊκών χρόνων ξεχωρίζουν οι διάφορες κατηγορίες από εργαστήρια της Ανατολικής Ελλάδας, όπως όστρακα από κύλικες με πουλιά, από μια οινοχόη ρυθμού αιγάρων, από ιωνικές κύλικες, από χιώτικους κάλυκες, από πινάκια. Εντοπίστηκαν, επίσης, ορισμένα δείγματα της κεραμικής με κυματιστές ταινίες που μιμείται ιωνικά πρότυπα, όπως για παράδειγμα υδρίες και οινοχόες.

Περιορισμένος ήταν ο αριθμός των κορινθιακών οστράκων της περσικής ανασκαφής, με πιο χαρακτηριστικά τα θραύσματα ενός μεσοκορινθιακού κιονωτού κρατήρα και ορισμένα άλλα που ανήκουν στα μικρού σχήματος αγγεία του ύστερου κορινθιακού ρεπερτορίου, όπως κοτύλες, σφαιρικούς αρύβαλλους, εξάλειπτρα και όλπες.

6. Εκτός από τα όστρακα που προέρχονται από κύλικες, φιάλες με προχοή και όλπες, εντοπίστηκαν και δύο που ανήκουν πιθανότατα σε αρυτήρα, ένα σχήμα που μαρτυρείται προς το παρόν μόνο από ένα ακέραιο παράδειγμα: Μ. Τιβέριος – Ε. Μανακίδου – Δ. Τσιαφάκη, ΑΕΜΘ 15, 2002, 257-8 εικ. 5· των ίδιων, Εγνατία 7, 2002/2003, 347 εικ. 18.

Τα αττικά αγγεία εκπροσωπούνται επίσης με λίγα όστρακα ύστερων μελανόμορφων αγγείων (σκύφου, οινοχόης, κύλικας), με λιγοστά όστρακα ερυθρόμορφων (από σκύφο και κρατήρα αντίστοιχα), με όστρακα από αγγεία της Ομάδας του Αγίου Βαλεντίνου και με ορισμένα μελαμβαφή (δύο από αυτά έφεραν εμπίεστη διακόσμηση).

Τα θραύσματα από οξυπύθμενους εμπορικούς αμφορείς δεν ήταν πολλά. Ανάμεσά τους ξεχωρίζουν τμήματα αττικών αμφορέων τύπου SOS και χιώτικων. Ορισμένα φέρουν εγχάρακτα εμπορικά σύμβολα.

Από τα μικροαντικείμενα που ήρθαν στο φως, αναφέρονται πηνία και υφαντικά βάρη, δύο περιάπτα (το ένα οστέινο σε σχήμα διπλού πέλεκυ διακοσμημένο με μικρούς κύκλους και το άλλο πήλινο τρίλοβο), ένα οστέινο εργαλείο, λίθινοι τριπτήρες, πήλινες επενδύσεις από εστίες, ενεπίγραφα τμήματα πίθων και ένας σκαραβαίος από φαγεντιανή που φέρει στην κάτω επίπεδη πλευρά του δύο ιδεογράμματα: ένα φίδι και ένα μαστούνι⁷ (Εικ. 8).

Όπως κάθε χρόνο, έτσι και έρσι παράλληλα με την ανασκαφή, προχώρησαν με εντατικό ρυθμό και οι άλλες εργασίες που είναι απαραίτητες σε κάθε ανασκαφική έρευνα και οι οποίες διεξάγονται στο κτήριο του παλιού στρατιωτικού Κτηνιατρείου που, εδώ και δέκα χρόνια, αποτελεί το στρατηγείο μας. Πρόκειται για τις εργασίες συγκόλλησης, καταγραφής, σχεδίασης, φωτογράφισης και αρχειοθέτησης των κινητών ευρημάτων. Ήδη έχει ολοκληρωθεί η καταγραφή όλων των ευρημάτων από το 1994 μέχρι και το 2004 και ενός μεγάλου μέρους των ευρημάτων του 2005, ενώ άρχισαν να καταγράφονται και ευρήματα του 2006. Επίσης, σε συνεργασία με το Ινστιτούτο Πολιτιστικής και Εκπαιδευτικής Τεχνολογίας στην Ξάνθη, προχωρεί η ψηφιοποίηση της ανασκαφής με τη δημιουργία μιας πολυμεσικής βάσης δεδομένων, με δυνατότητα πρόσβασης στο διαδίκτυο. Στο Εργαστήριο Αρχαιομετρίας του ίδιου Ινστιτούτου γίνονται και αναλύσεις κεραμικών δειγμάτων από την ανασκαφή.

Με την περσινή ανασκαφή, αρχίσαμε να αποκτάμε σαφή εικόνα και για άλλους χώρους των σπιτιών που αποκαλύπτουμε, εκτός από τους γνωστούς μας πιθεώνες, όπως για το οπτάνιον ή τον οίκο με την εστία. Επίσης, κερδίσαμε καινούργια στοιχεία για την πρώιμη φάση του οικισμού με την ανεύρεση πρωτογεωμετρικής κεραμικής.

Έχουμε και άλλες φορές υποστηρίζει ότι, με βάση τις γραπτές μαρτυρίες και τα δεδομένα των μέχρι σήμερα ανασκαφικών ερευνών, το αρχαίο πόλισμα στο Καραμπουρνάκι πρέπει να αποτελούσε τμήμα της αρχαίας Θέρμης, της σπουδαιότερης πόλης στον μυχό του Θερμαϊκού κόλπου πριν την ίδρυση της Θεσσαλονίκης. Πρόκειται για πόλη που πρέπει να ήταν χτισμένη «κωμηδόν», αποτελείτο δηλαδή από μικρούς οικισμούς που ήταν σκορπισμένοι σε διάφορα μέρη της περιοχής. Ο αρχαίος οικισμός στο Καραμπουρνάκι, που διέθετε και το μοναδικό λιμάνι της περιοχής, με βάση τα ως σήμερα δεδομένα, πρέπει να ιδρύθηκε στα τέλη της ύστερης εποχής του χαλκού με αρχές της εποχής σιδήρου, αμέσως μετά τα «Τρωικά».

7. Έχει βρεθεί ακόμη ένας μέσα σε υπόσκαπτο που ανασκάφηκε από την ΙΣΤ' ΕΠΚΑ στις παρυφές της τούμπας: Ε. Τρακοσοπούλου – Ε. Πουλάκη-Παντερμαλή, ΑΕΜΘ 9, 1995, 288.

Την ίδια εποχή χρονολογείται, πιθανόν, και η εγκατάσταση στη γειτονική προς τον προϊστορικό οικισμό της Τούμπας Θεσσαλονίκης τράπεζα. Δεν αποκλείεται να έχουμε τότε την πρώτη μόνιμη παρουσία Ελλήνων στην περιοχή, οι οποίοι πρέπει να συνυπήρξαν με τους ντόπιους. Οι Έλληνες έδωσαν ασφαλώς και το όνομα Θέρμη στο «κωμηδόν» πόλισμα που άρχισε να αναπτύσσεται από τότε στον μυχό του Θερμαϊκού κόλπου.

Θεσσαλονίκη,
Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο

EXCAVATIONS AT KARABOURNAKI IN 2006: THE ANCIENT SETTLEMENT

by M. TIVERIOS – E. MANAKIDOU – D. TSIYFAKI

During the 2006 excavation season investigations were carried out in a total of three trial trenches containing sections of houses (22-91α, 22-91β, 22-92α). More specifically, two storage and food preparation areas were unearthed, with a cooking hearth and storage jars. Another interesting feature was the pebble floor that was uncovered in one of these two areas. On the basis of the excavation data, these areas date to the Archaic period.

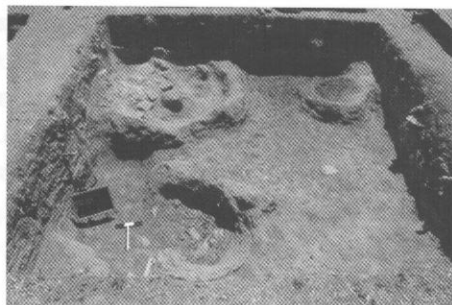
Compared with previous years, the amount of pottery that was found in the 2006 excavation was relatively small, although the finds were representative of most of the workshop groups currently known at Karabournaki. The pottery finds can be dated to between the Protogeometric and Classical eras, although most of them date from the Archaic period.

Amongst the imported pottery, of particular note are the fragments of Thessalian and Euboean Geometric vases, various types of pottery from workshops in eastern Greece and fragments of Corinthian vases from the Archaic period. Attic pottery is also represented, with fragments of black-figure, red-figure and black-glazed vases. Amongst the remains of pointed amphoras, of particular note are the fragments of Chian and Attic SOS amphoras. The “local” ware is represented by numerous fragments of “silvered” ware, Geometric commercial amphoras, Ionising eggshell ware, and a few closed pots with scraped decoration.

The small finds included bobbins and loom weights, grinding stones and an Egyptian faience scarab.

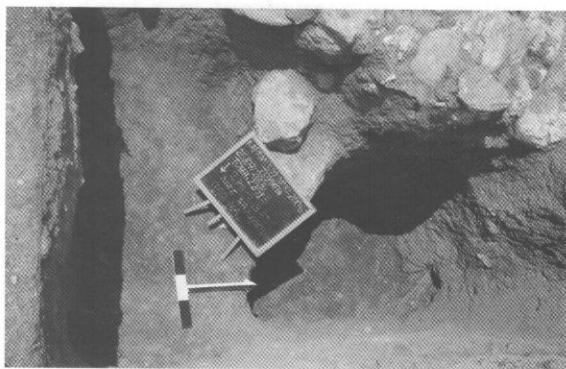
1

2

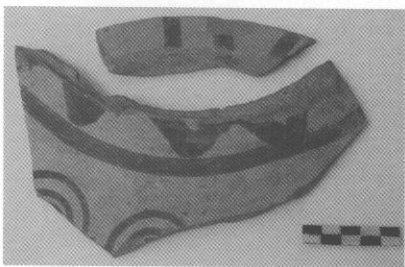
3

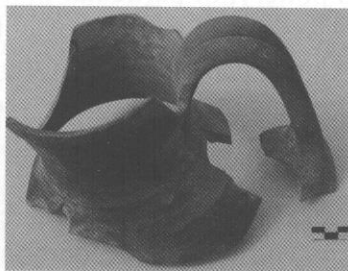
4

5

6

7

8

1. Γενική άποψη των τομών 22-91α & 22-91β. 2. Τομή 22-91α. 3. Τομή 22-91β.
4. Λάκκος στην τομή 22-91β. 5. Κεραμική εισαγμένη γεωμετρική και «ντόπια» εποχής σιδήρου. 6. Τμήματα πιθαμοφόρα «ασημιζουσας» κεραμικής. 7. Τμήμα «ντόπιας» οινοχόης. 8. Σκαραβαίος από φαγεντιανή.